

Nöbetçi Filozof

Büyük felsefi meselelerden gündelik hayat dertlerine akılları kurcalayan sorular ve cevapları

Ian Olosov City University of New York'ta (CUNY) tamamladığı felsefe doktorasının ardından aynı üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı. 2016'dan bu yana, New York'un çeşitli kamusal mekânlarında isteyen herkesin gelip soru sorabildiği felsefe tezgâhı etkinlikleri düzenlemektedir. Yazılarıyla *Slate*, *Vox*, *Public Seminar* gibi yayınlara katkıda bulunan Olosov, Amerikan Felsefe Derneği'nin kamusal felsefe dalında verdiği ödüle 2016 ve 2018 yıllarında layık görülmüştür.

Nöbetçi Filozof

Büyük felsefi meselelerden gündelik hayat dertlerine akılları kurcalayan sorular ve cevapları
Ian Olasov

Özgün adı

Ask a Philosopher: Answers to your most important and most unexpected questions

© Ian Olasov, 2020

© Metropolis Yayıncılık, 2021

ISBN 978-605-06781-6-1

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın mekanik ya da elektronik hiçbir yolla çoğaltılamaz ve başkalarına iletilemez. Tüm hakları saklıdır. Eserin hakları Kalem Ajans aracılığıyla Thomas Dunne Books'dan alınmıştır.

İngilizce aslından çeviren: Cansen Mavituna

Yayına hazırlayan: Onur Öztürk

Düzeltili: Deniz Güney

Kapak tasarımı: Gülce Nur Ertopuz

Kapak illüstrasyonu: Aygen İnel

Baskı ve cilt: Ana Basın Yayın

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622. Sk. Güven İş Merkezi No:6/13

Bağcılar / İstanbul Tel: (212) 446 0599

Sertifika no: 20699

Birinci baskı: Nisan 2021

Metropolis Yayıncılık

Hobyar Mah. Cemal Nadir Sk. No:16/27 Cağaloğlu 34112 İstanbul

(212) 511 9102 | info@metropoliskitap.com

www.metropoliskitap.com

Sertifika no: 34045

Nöbetçi Filozof

Ian Olosov

Çeviri: Cansen Mavituna

METROPOLiS

Soru sormaktan asla vazgeçmeyene.

— I. O.

İçindekiler

Önsöz	9
I Evrensel sorular	13
Felsefe nedir?	15
Neden hiçbir şey olmayabilecekken bir şeyler var?	20
Tanrı var mı?	23
Hayatın anlamı nedir?	25
Özgür irademiz var mı?	27
Zihnimizin dışındaki dünya hakkında ne bilebiliriz?	31
İklim krizinin pençesindeki bir dünyada çocuk sahibi olunur mu?	35
Beyin bilinçli deneyimlere nasıl yol açabiliyor?	37
Herhangi bir şeyi neden umursayayım ki?	39
En iyi yönetim biçimi hangisidir?	41
Renkler öznel midir?	46
Zaman yolculuğu mümkün mü?	49
İnsanlar doğuştan iyi midir, yoksa kötü müdür?	51
Önce düşünce mi vardı, yoksa dil mi?	54
Kendimiz için en iyi şeyin ne olduğundan nasıl emin olabiliyoruz?	57

Ölümden sonra yaşam var mı?	60
Bilim ile din bağdaşabilir mi?	62
Nesnel hakikat diye bir şey var mı?	65
Mutluluk nedir?	70
Bilinçdışı diye bir şey var mı?	75
Düalizmin üstesinden nasıl gelebiliriz?	77
Uzay ve zaman nesnel olarak gerçek midir?	81
Neden?	85
II Kişisel sorular	93
Sevgi nedir?	95
Birini sevmek ne zaman mantıklıdır?	96
Heteroseksüellik veya homoseksüellik doğuştan mı gelir?	98
Bir erkeği erkek yapan şey nedir?	101
Barda bana içki ismarlayan birine herhangi bir şey borçlu olur muyum?	104
Soylulaştırılmış bir mahallenin yeni sakinleri orayı mahvetmemek için ne yapabilir?	106
Evsizlere para vermeli miyim?	108
Değiştiremeyeceğimiz şeylere üzülmek ne manası var?	111
Anne babamızın öleceği gerçeğiyle nasıl başa çıkarız?	113
Emeklilikte boşluğa düşmeden nasıl yaşanır?	116
Bir kimseyi akıl hastası yapan şey nedir?	119
Yoksul bir ülkeden bir şey satın aldığımızda o ülkenin işçilerini sömürmüş olur muyuz?	122

Evde balık beslemek doğru mu?	126
Uzmanlara ne zaman güvenmeliyiz?	129
Çocuklarımızı nasıl iyi yetiştirebiliriz?	133
Bir ifade veya sözcük nasıl cinsiyetçi olur?	136
Ne yaparsak yapalım hiçbir şey değişmediğinde ne yapabiliriz?	139
Ânı mı yaşamalıyız?	143
III "Neymiş acaba bunun yanıtı?" dedirten sorular	147
Ketçap <i>smoothie</i> sayılır mı?	149
İnsanlar Mars'ta yaşamaya başlarsa toprağın mülkiyeti kime ait olmalı?	151
Bir artı birin iki ettiğini nereden biliyoruz?	154
Zaman makinesiyle geçmişe gitme şansımız olsa Hitler'i bebekken bulup öldürmeli miyiz?	156
Bitkiler düşünebilir mi?	159
Budizm bir din midir, yoksa felsefe mi?	162
Nasıl oluyor da berbat sanat eserleri insanlara büyüleyici geliyor?	166
Sevenleri için de, sevmeyenleri için de jelibonun tadı aynı mıdır?	169
Ateşböceği heykeli yapmaya çalışırken nihayetinde arıya benzeyen bir heykel yaparsanız, bu ateşböceği heykeli mi olur, yoksa arı heykeli mi?	173
Basit kuramlar neden daha iyidir?	176
Süpermen gücünü güneşten alıyorsa neden bronz tenli değil?	179

Tesadüf diye bir şey var mı?	183
Bir eseri “taklit” yapan şey nedir?	185
En sevdiğin hayvan hangisi?	187
Bonus Soru: Kendi kendime felsefe öğrenmek için ne yapmalı, nereden başlamalıyım?	189
Kaynaklar ve öneriler	192
Teşekkür	199

Önsöz

2016 yılının nisan ayında, serin bir cumartesi sabahı birkaç felsefe hocası ve lisansüstü öğrencisiyle birlikte Brooklyn Halk Kütüphanesi'nin karşısına kurulan semt pazarına gittik. Çiçek tezgâhlarının arasında bir yer bulup yanımızda getirdiğimiz portatif masayı açtık, İSTEDİĞİNİZİ SORABİLİRSİNİZ yazılı tabelamızı astık ve insanların yanımıza gelip bizimle konuşmalarını beklemeye başladık. Kısa süre içinde Tanrı, hayatın anlamı, seçimler, mutluluk, ahlaki eğitim, özgür irade, kader, toplumsal cinsiyet gibi en-vai çeşit konuda, birbirinden ilginç sorularla insanlar tezgâhımızı ziyaret etmeye başladılar ve böylece birkaç saatimizi pazarda geçirdik. Sohbet çok hoşumuza gittiğinden felsefe tezgâhımızı açmak üzere aynı pazara birkaç kere daha gittik. O günden bugüne New York'un dört bir köşesindeki pazarlarda, AVM'lerde, metro istasyonlarında, parklarda, kitap fuarlarında ve panayırarda felsefe tezgâhımızı açtık.

Bu deneyimin ne kadar değerli ve ufuk açıcı olduğunu kelimelere dökmek zor. Kimiyle birkaç saniyeliğine kimiyle saatlerce konuştuğum, aklınıza gelebilecek her kesimden ve yaştan sayısız insanla tanıştım: tuhaf, arkadaş canlısı, huysuz, meraklı, yalnız, kaçıık, coşkulu, bilge binlerce insan. Felsefe tezgâhında geçirdi-

ğim her bir gün yeni sorularla, yeni bakış açılarıyla ve yeni hikâyelerle tanıştırdı beni.

Ben felsefenin sıradan insanların ihtiyaçlarına cevap veren bir şey olması gerektiğine inanıyorum; semt pazarına gidip felsefe tezgâhı açma fikri de buradan doğdu zaten. Meslekten felsefecilerin zihnini kurcalayan sorulara ve meselelere herkesin aşına olması önemli elbette, fakat felsefecilerin herkesin zihnini meşgul eden sorunları anlaması –ve insanlara bu konularda yardımcı olması– da bir o kadar önemli.

Bu kitapta, tezgâhımıza uğrayan ziyaretçilerin yönelttikleri en ilginç ve akılda kalıcı sorulara verdiğimiz yanıtları –veya yanıtların bir kısmını– bulacaksınız. İnsanların merak edebileceği şeylere, yanıt arayabileceği sorulara sınır konulamayacağını gösteriyor bu sorular. Bazı yanıtların sonunda gri renkli kutular göreceksiniz: Bu kutulardaki betimlemeleri, felsefe tezgâhını zihninizde canlandırabilmeniz ve ilgili soruyu hatırlayabilmeniz için ekledim. Kimi yerlerde de işaretiyle ayrılmış paragraflar göreceksiniz; muhabbete dışarıdan dahil olan hayali (ve biraz da polemikçi) bir kişinin konuşmaları olarak düşünebilirsiniz bu paragrafları. Ayrıca kitaptaki soruları istediğiniz sırada okuyabilirsiniz.

Felsefe tezgâhına hâkim olan havanın büyüleyiciliğini ve rengârenkliğini yazarak anlatmak hiç de kolay değil; o kendiliğindenliği, etkileşimi, kafası başka şeylerle meşgul olan insanları felsefi muhabbete tutmanın tuhaflığını yazıya dökmek neredeyse imkânsız. Fakat bu kitabın gösterdiği (ve sizin de göreceğinizi umduğum) bir şey varsa o da şudur: Her insanın anlayabileceği şekilde felsefe yapmak mümkün ve felsefe, hem gündelik hayatın akışında kendine yer bulabilir hem de insanları bambaşka yerlere götürebilir.

***

Bu kitapta öne sürdüğüm her iddiaya can-ı gönülden inanıyorum, çünkü hepsini samimiyetle yazdım. Fakat okuyacağınız id-

dialardan bazılarının yanlış olabileceğine de eminim, çünkü felsefe yapmak öyle kolay bir iş değil ve kendi sınırlarımın da az çok farkındayım.

Lafı nereye getirmek istediğimi anladınız herhalde. Bu kitapta yer verdiğim fikirlerin tümü kendi aralarında tutarlı değil, dolayısıyla hepsi birden doğru olamaz. Genelde bazı fikirlerimin birbirini tutmadığını fark ettiğimde bunları gözden geçirerek sorunu çözmeye çalışırım, neticede düşünüp taşınırken fikirlerimizi kullanırız ve tutarsız bilgilerle düşünüp taşınmak da çileli bir iştir. Bir dizi fikrin tümünün birden doğru olması mümkün değilse, o zaman bu fikirlerden en az biri yanlış demektir. Bazen böyle durumlarda en başa dönüp izlediğim yolu gözden geçirsem de sorunu çözemem. Ben yine de *elbet bir yerde* hata yapmış olduğumun farkında olarak birtakım iddialarda bulunmaya devam ederim. İşte buyurun size bir çelişki.

Neyse ki –şansa bakın– bu çelişkiyi derli toplu ve çok hoş bir çözüme kavuşturabiliyoruz: Neticede fikir var, *fikir* var. Yani şöyle: Bazı fikirler vardır ki kalıbımı basarım, bazı fikirler vardır ki çekincelerle birlikte onaylarım. Birtakım tutarsız iddialara gözü kapalı inanıyorsam yapacak çok işim var demektir. Fakat bir dizi iddiaya büyük ölçüde inanıyorsam, bu iddialardan birinin yanlış olduğuna dair kuvvetli bir inanca sahip olmam mümkün.*

Buradan çıkaracağımız birkaç önemli sonuç var.

Birincisi, kendi fikirlerimizdeki tutarsızlıkları kurcalayarak sayfalar dolusu felsefe yapabiliriz. Kimi zaman akıl yürüterek bu tutarsızlıklardan kurtulur, kimi zaman da tutarsızlıklar etrafında fikirlerimizin dengesini bulmaya çalışırız.

İkincisi, bu kitapta yazdığım her şeye inanmakla birlikte her söylediğimin yüzde yüz arkasındayım da diyemem. Samimiyetsizliğe veya aşırı özgüvene kaydığımı hissettiğim her

---

* Bu dediğimi daha iyi anlamak için fikirlerinizi olasılık üzerinden düşünebilirsiniz. Birbirinden bağımsız yüz şeye yüzde 95 oranında inanıyorsanız eğer, bunlardan birinin yanlış olduğuna da yüzde 99 oranında inanıyorsunuzdur.

defasında kendime şunu hatırlattım: Verimli felsefi tartışmalar açmak, birtakım felsefi soruların doğru yanıtlarını size sunmak kadar önemli benim için.

Üçüncüsü, kitapta yer alan problemleri aslında sayfalarca, ciltlerce tartışmak mümkün. Hemen her adımda dikkate almadığım itirazlar, incelemediğim alternatif hipotezler ve geçiştirdiğim detaylar var elbette. Fakat benim fikirlerime alternatifler ve itirazlar üretme konusunda benden daha başarılı olacağınız kesin, o yüzden neden işinize karışayım ki? Her halükârda derdim bu kitabın eğlenceli ve ilgi çekici olması.

Dördüncüsü, buraya kadar söylediğim her şey gibi, kitabın büyük bir kısmı, daha önce başkaları tarafından söylenmiş şeylerden oluşuyor. Okuma serüveninizi mümkün olduğunca akıcı ve rahat hale getirmek için tüm atıfları ve okuma önerilerini kitabın sonuna sakladım.

Son olarak, bu rahat ve eğlenceli havaya bakıp da basit bir işle uğraştığımızı sanmayın. Bu noktada felsefenin zor bir iş olduğunu belirtmem gerek: Sayısız şüphe ve çıkmazla dolu, asla sağlam bir zemine oturmayan, daima saçmalamanın sınırlarında gezen veya gerçek hayatla bağını yitirebilen bir iş. Fakat dediğim gibi, felsefe *alt tarafı* zor bir iş, imkânsız değil.